

קול צופיין

קול צופיין נשאו קול יחדו ירגנו

גיליון מס' 1256

פנחס תשפ"ה השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

מסירות נפש לגאולה

שָׁפְהָם" הוא רצה שהיא תכוון להחטיא במיוחד את משה. זמרי מבין את העניין ומביא את כזבי למושה: "תִּפְשֶׁה בְּבִלְוֵיֶתָהּ, (אחז אותם בשערותיה, בולזול מופג) וְהִבִּיאָהּ אֶצְל מֹשֶׁה. אָמַר לוֹ, בֶּן עַמְרָם, זוֹ אִסְוֶרָה אוֹ מְתָרֶת? וְאִם תֹּאמַר, אִסְוֶרָה, בֵּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ?" הם לא מצליחים במזימתם, אבל בהחלט מצליחים להחליש את משה. "נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלְלָהּ. גֵּעוּ כָּלֶם בְּבִכְיָהּ, וְהִינּוּ דֹכְתִיב, (במדבר כה) "וְהִמָּה בָכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד" (סנהדרין פב).

פנחס מטעה את תומכי זמרי

אחרי שלא הצליח לזמרי ולכזבי עם משה, הולך זמרי עם אותה מדיינית לאוהל כדי לחטוא. פנחס מבין שהוא צריך להגיע לזמרי שמפלג ומעורר מלחמת אחים. כדי להגיע לנשיא השבט הוא מטעה את תומכיו לחשוב שגם הוא רוצה לחטוא עם את אחת מבנות מדן. הוא מפרק ומסתיר את ראש הברזל של הרומוח "שֶׁלֶף שֶׁנָּגַהּ, וְהִנִּיחָהּ בְּאוֹנְקְלֵי שְׁלוֹ" (אוונקלי - חלק).

וְהָיָה נִשְׁעוֹן וְהוֹלֵךְ עַל מַקְלוֹ. וְכִינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֶצְל שְׁבִטּוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן, אָמַר, הִיכֵן מְצִינּוֹ שֶׁשְׁבִטּוֹ שֶׁל לֵוי גָּדוֹל מִשְׁלֵל שְׁמֵעוֹן? אָמְרוּ, הִנִּיחוֹ לוֹ, אָף הוּא לַעֲשׂוֹת צָרְכֵי וְנָכְס, הִתִּירוּ פְרוּשִׁים אֶת הַדְּבָר. באוהל של זמרי וכזבי מחכה פנחס עד שתש כוחו של זמרי, והוא הורג אותו ואת כזבי. בנתיים המגיפה מכלה את עשרים וארבע אלף תומכיו של זמרי, וכך פנחס יוצא מנצח.

מלאכי השרת ושבטי ישראל – נלחמים בפנחס

חכמינו בגמרא אמרו כי מלאכי השרת רצו לדחוק את פנחס ממחיצתו של הקב"ה, ולא עוד אלא שגם ישראל היו נגדו. אמרו לו שהוא עושה מלחמות אחים. "בְּקִשְׁנוּ מִלְאָכֵי הַשְּׂרָת לְדַחְפוֹ. אָמַר לָהֶם (הקב"ה): הִנִּיחוֹ לוֹ קִנְיָי בֵּן קִנְיָי הוּא, מְשִׁיב חֲמָה בֶּן מְשִׁיב חֲמָה הוּא. הִתְחִילוּ שְׁבִטִים מְבִיזִין אוֹתוֹ רְאִיתֶם בֶּן פּוּטֵי זֶה, שֶׁפִּטְס אֲבֵי אֲמוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים, וְהָרַג נְשִׂיא שְׁבִט מִיִּשְׂרָאֵל? (סנהדרין פב:).

היעד של פנחס – לעצור מלחמת אחים

היעד של בלעם – מלחמת אחים

כשבלעם רואה שעם ישראל הוא חזק ומנצח את כל האויבים שלו, הוא מבין שהדרך לנצח את ישראל היא לעודד מלחמה בתוך עם ישראל. כך יופנה החוזק של עם ישראל כנגד עם ישראל, ואויבי ישראל ינצחו בלי לנקוף אצבע.

בלעם שולח את בנות מואב ומדיין להחטיא את עם ישראל. "וַיֹּאמֶר מוֹשֶׁה אֶל שִׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֵגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנְּצִמְדִים לְבַעַל פְּעוֹר" (במדבר כה). הַלֵּךְ שְׁבִטּוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן אֶצְל זָמְרִי בֶּן סְלוּא, אָמְרוּ לוֹ, הֵם דְּנִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת, וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק? מִזֶּה עֲשֶׂה? עֲמֹד וּקְבִץ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אֲלָף מִיִּשְׂרָאֵל, וְהִלֵּךְ אֶצְל כְּזָבִי, אָמַר לָהּ, הַשְׁמִעֵי לִי. אָמְרָה לוֹ, בֵּת מִלְכָּה אֲנִי, וְכֵן צִוָּה לִי אֲבִי, לֹא תִשְׁמָעֵי אֵלָא לְגָדוֹל שְׁבָהֶם. אָמַר לָהּ, אָף הוּא נְשִׂיא שְׁבִט הוּא, וְלֹא עוֹד אֵלָא שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא שְׁנֵי לְבָטָן, וְהוּא שְׁלִישֵׁי לְבָטָן.

היעד של פנחס – לעצור מלחמת אחים

פנחס עוצר את מלחמת האחים הזו בהריגת כזבי בת צור וזמרי בן סלוא שקיבצו את עשרים וארבע אלף הלוחמים במשה. "וַיִּרֶא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמוֹחַ בְּיָדוֹ: וַיָּבֵא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה וַיִּדְקַר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קֶבְרָתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמְּגִפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר כד).

כלפי חוץ נראה שפנחס הוא חלק ממלחמת האחים ולכן הוא סופג הרבה ביקורת גם מעם ישראל וגם ממלאכי השרת כדלקמן. אבל הקב"ה יודע שמטרתו היא לעשות שלום באמצעות הנשק והרומוח, ולכן הוא נותן לו את ברית השלום.

מלחמה במשה ובתורתו - לא תשמעי אלא לגדול שְׁבָהֶם

בהערת אגב נאמר כי כשאבא של כזבי אמר לה "לֹא תִשְׁמָעֵי אֵלָא לְגָדוֹל

וראויה פפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם

כוונת פנחס לשלום, ולכן הקדם לו שלום

אומר ה' למשה לעצור את הקטרוג על פנחס שנראה כאילו הוא במלחמת אחים, אבל דווקא הביא את השלום. "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום; והייתה לו ולזרעו אחריו ברית קבנה עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל" (במדבר כה). ובגמרא "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הקדם לו שלום, שנאמר, (שם) "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום", וראויה פפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם (סנהדרין פב).

לא נתכהן פנחס עד ששם שלום בין השבטים

ובגמרא (זבחים דף קא/ב) "אמר רבי אליעזר אמר רבי חנינא: לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי דכתיב 'והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם'. רב אשי אמר: עד ששם שלום בין השבטים. שכאשר בנו בני גד ראובן וחצי המנשה מזבח בעבר הירדן המזרחי חששו בני ישראל כי הם חוזרים על חטא בעל פעור. 'וישמעו בני ישראל ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה לעלות עליהם לצבא'.

פנחס מנהל שיח עם בני גד ראובן וחצי מנשה, והם מבטיחים כי הם לא הולכים להפרד מעם ישראל ולא לעבוד עבודה זרה. 'וישמעו פנחס הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל אשר אתו את הדברים אשר דברו בני ראובן ובני גד ובני מנשה וייטב בעיניהם' (ויהושע כב ל). בעקבות השלום הזה זכה פנחס בכהונה.

וזה התפקיד של פנחס הוא אליהו לשים שלום בעולם. 'ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לקדם למלך ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יהצו עוד לשתי ממלכות עוד' (יחזקאל לו).

כהנים גדולים מזרעו של פנחס

זכות תכונת השלום – בניו כהנים גדולים

התוס' בזבחים (קא/ב) מסביר שכאשר פנחס עצר את המגיפה - הוא נעשה כהן רגיל, וכאשר הוא עשה שלום בין השבטים בימי יהושע בן נון הוא נעשה כהן גדול. "מימי משה - נתכהן, וכששם שלום - נתייחס ליקרא כהן ולייחס זרעו במעלות כהונה להיותם כהנים גדולים". ומביא התוס' את המדרש בספרי שאומר כי כל הכהנים הגדולים היו מזרעו של פנחס "עמדו ממונו שמונים כהנים בבית ראשון ושלש מאות בבית שני".

זוכים לכפר על עם ישראל לעולם

מרשימת הכהנים הגדולים שהיו בבית ראשון רואים שכולם צאצאיו. "אלעזר הוליד את פנחס פנחס הוליד את אבישוע: ואבישוע הוליד את בקי ובקי הוליד את עזי: ועזי הוליד את זרחיה וזרחיה הוליד את מריות: ומריות הוליד את אמרנה ואמרנה הוליד את אחיטוב: ואחיטוב הוליד את צדוק וצדוק הוליד את אהימלך: ואהימלך הוליד את עזריה ועזריה הוליד את יוחנן: ויוחנן הוליד את עזריה הוא אשר כהן פניית אשר כהן שלמה בירושלם:

ויולד עזריה את אמרנה ואמרנה הוליד את אחיטוב: ואחיטוב הוליד את צדוק וצדוק הוליד את שלום: ושלום הוליד את חלקיה וחלקיה הוליד את עזריה: ועזריה הוליד את שריה ושריה הוליד את יהויעזק הלך בהגלות ה' את יהודה וירושלם ביד נבכדנאצר" (דברי הימים א פרק ה). כל זה בגלל שכהן גדול צריך להיות אוהב ישראל עד כדי מסירות נפש כמו פנחס, וזו התכונה שעברה מפנחס לצאצאיו עד סוף כל הדורות.

וכן לעתיד לבא בבית השלישי

וכן לעתיד לבוא יהיו הכהנים הגדולים בבית שלישי מזרע צדוק שהוא מזרע פנחס, כמו שכתוב בדברי הימים לעיל (א פרק ה). וכמו שכתוב בנבואת יחזקאל (מד טו) "והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המזבח יקראו אלי לשמרתו ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם ה' אלוקים". הרי למדת כי בגלל שהם שמרו על הקודש בעת הטעות של בני ישראל - הם ישראו כהנים גדולים (ע"ע יחזקאל פרק מ טו).

כך מתתיהו ובניו מסכנים את חייהם ונלחמים מרוב אהבת ישראל כך היו מתתיהו ובניו היו כהנים גדולים, בזכות מסירות הנפש למען העם. בזכות אהבת ישראל האמיתית שלהם. בזכות אהבת ה' ואהבת התורה. הם הבינו שהדרך לאחד את עם ישראל המפוצל בין המתיוונים לבין שומרי התורה היא בלקיחת הרומח בידים. שכך למדו מפנחס הכהן. וכך למדו משמעון ולוי האחים שלחמו בעז כנגד טומאת העריות של שכם בן חמור.

כהן גדול – בזכות אהבת ישראל

על כוחה של אהבת ישראל למינוי כהונה אנו לומדים מהמדרש שאומר "א"ר שמעון ב"ר יוסי הלב ששמה בגדולת אחיו - ילבש אורים ותומים. שנאמר (שמות כח) וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרֹן" (מדרש רבה שמות - פרשה ג פסקה יז). ואע"פ שהיה אהרון יכול להתרעם ולומר אני גדול ממושה ולי מגיעה ההנהגה, ולא עוד אלא שאני סבלתי בסבל אחי במצרים ומשה היה בבית המלך, מעידה התורה שהוא שמו בליבו בהצלחת אחיו.

וכמו שפנחס סיכן את חייו כדי להציל את עם ישראל וזכה להיות כהן גדול, כך כל הכהנים הגדולים מסכנים את חייהם להכנס לקודש הקדשים ביום הכיפורים ולכפר על בני ישראל. אע"פ שהם יודעים שנדב ואביהוא נשרפו מאש של מעלה כשנכנסו לקודש הקדשים שלא כדין.

חיילי ישראל – עבדי עובדא דאהרן

חכמינו מספרים שתכונת הכהנים היא לא רק לזרע אהרון. "תנו רבנן, מעשה כהן גדול אחד, שיצא מבית המקדש, הווי קא אולי כולי עלמא בתריה, כד חזייה לשמעניה ואבטליון דהווי קא אתו, שבקוהו לדיניה ואזלו לבתר שמעניה ואבטליון. לסוף אתו שמעניה ואבטליון לאפטורי מניה דכהן גדול, אמר להון, יתנו בני עממין לשלם. אמרו ליה, יתנו בני עממין לשלם - דעבדי עובדא דאהרן, ולא ליתו בני אהרן לשלם - דלא עבדי עובדא דאהרן". (יומא עא:).

משמעות הסיפור כי יש כאלה שאע"פ שאינם מזרע אהרון הם עבדי עובדא דאהרן - עושים מעשה אהרן. ובימינו מי שמוסר נפש להגן על עם ישראל מפני טומאת העריות של הערבים - הם החיילים. מי שמגן על עם ישראל מהרג - הם החיילים שמסכנים את חייהם מרוב אהבת ישראל. וראוי שיחולו על החיילים כל הברכות שברך ה' את פנחס.

"משבעה עשר בתמוז עד ר"ח אב לא אכל דבר מן החי. מר"ח אב ועד תשעה באב לא אכל רק לחם יבש ופיזר אפר על הלחם, וכך נהג עד שהגיע לימי הזקנה. מעולם לא עבר עליו חצות לילה בשינה, עד סמוך לזקנתו, שלא היה מקונן בחצי הלילה על חורבן בית אלוקינו ועל גלות השכינה, כביכול"

למה נתעלמה ממנו הלכה?

משה לימד את ההלכה ושכחה

הגמרא בסנהדרין (פא/א) מספרת כי כאשר בא זמרי עם זובי תפוסה בבלוריתיה לפני משה "נתעלמה ממנו הלכה געו כולם בבכיה והיינו דכתיב והמה בוכים פתח אהל מועד וכתב וירא פנחס בן אלעזר. מה ראה? אמר רב ראה מעשה ונוכר הלכה. אמר לו: אחי אבי, אבא לא כך לימדתי בדרתך מהר סיני הבעול את כותית קנאין פוגעין בו. אמר לו: קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא". אומר פנחס למשה אתה לימדת אותנו שהבעול ארמית קנאים פוגעים בו. אומר לו משה אם ממני נשכח וממך לא נשכח - כנראה שאתה צריך לבצע את ההלכה הזאת למעשה.

ויש שואלים אם משה לימד את פנחס את ההלכה הזו, איך היא נשכחה ממנו? סיפור דומה יש בדיוק בנושא הזה בשאלה מה הדין של בועל ארמית שלא בשעת מעשה. "הבועל ארמית קנאין פוגעים בו. בעא מיניה רב פהנא מרב, לא פגענו בו קנאין, מהו? אינשייה רב לגמריה". שכח רב את התשובה לשאלה מה עושים אם לא פגענו בו ועבר המעשה.

"אקרייה לרב פהנא פחלמיה, (מלאכי ב) 'בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים, כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב, ובעל בת אל נכר'. אתא אמר ליה, הכי אקריין. אדחקי אדפריה רב לגמריה" בלילה חולם רב כהנא בעל השאלה את הפסוק בספר מלאכי. ומספר לרב למחרת על הפסוק שראה בחלומו. אמר לו רב הזכרת לי את ההלכה שבנויה על פי מדרש הפסוק הזה.

"בגדה יהודה" - זו עבודת פוכבים, וכן הוא אומר, (ירמיה ג) "בגדתם פי בית ישראל נאם ה'". "ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים" - זה משפב זכור, וכן הוא אומר, (ויקרא יח) "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה, תועבה הוא". "כי חלל יהודה קדש ה'" - זו זונה, וכן הוא אומר, (דברים כג) "ולא יהיה קדש".

לענין בועל ארמית גם נכתב "בעל בת אל נכר" - זה הפא על הארמית. וכתוב בתריה, (מלאכי ב) "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב, ומגיש מנחה לה' צבאות", אם תלמיד חכם הוא לא יהיה לו ער פחכמים ועונה בתלמידים. אם פהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה' צבאות. ואע"פ שאיסור זה לא נכתב בפסוק במפורש הרי הוא כאילו עובד ע"י "אמר רבי תיא בר אבונה, כל הפא על הארמית, פאלו מתחתן בעבודת פוכבים, דכתיב, "בעל בת אל נכר", וכי בת יש לו לאל נכר? אלא זה הפא על הארמית" (סנהדרין פב).

דרך התנות אסרה תורה

וחיבים להדגיש שכל הלימוד מהפסוק במלאכי הוא למי שבוכל ארמית דרך זנות. אבל מי שמתחתן איתה, אע"פ שהתחתן בדרכי האומות, הרי עבר על איסור תורה. כך מובא ברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה א) "ישראל שבעל נכרית משאר האומות דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעכו"ם דרך אישות - הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר "לא תתחתן במ בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך" - אחד שבעה עממין ואחד כל אומות באיסור זה. וכן מפורש על ידי עזרא "ואשר לא נתן בנותינו לעמי הארץ ואת בנותיהם לא נקח לבנינו".

למה לא נכתבה בתורה במפורש?

אבל דרך זנות לא נכתב בתורה, אע"פ שהוא חמור כאילו עובד ע"י. ועון זה אף על פי שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך, אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמוותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אף על פי שהוא ממזר, והבן מן הכותית אינו בנו שנאמר "כי יסיר את בנך מאחרי" מסיר אותו מלהיות אחרי ה'. ודבר זה גורם להדבק בנכרים שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו" (רמב"ם שם. שו"ע אה"ע טו.).

חייב מיתה בשעת מעשה - כמו זמרי

ועוד למדנו שיש רשות להרוג את החוטא למרות שאין רשות כזו בשום הלכה אחרת. "הבא על הנכרית בפרהסיא לעיני עשרה ישראלים, קנאין פוגעים בו ומותרין להרגו. ודוקא בשעת מעשה, אבל אם פירש - אסור להורגו, ודווקא שהתרו בו ולא פירש. ודווקא שבא הקנאי להורגו מעצמו, אבל אם שאל לבית דין אין מורין לו כן" (ח"י"מ תכה ד). ויש לשאול למה הלכה כל כך חשובה לא נכתבה במפורש בתורה? למה היא רמוזה דווקא בספר מלאכי שהוא הנבואה האחרונה בתנ"ך?

מי שמתעורר לקדושת ישראל - זוכה לקיימה

ההלכה הזו לא נכתבה במפורש בתורה, אלא ברמז בפרשתנו וברמז בספר מלאכי כדי שנעשה אותה מהתעוררות שלנו. לכן ההלכה אומרת שזו הלכה ואין מורין כן. רק אם אדם נתעורר לעשות מעשה כזה - הריהו מקבל בזכותו את ברית השלום. לכן שכח משה את ההלכה ונתעורר אליה פנחס, וכיון שזכר בה שאל והיה מותר לו לעשות כן. כן שכח רב משמים את ההלכה, ורק רב כהנא שנתעורר לה שמע את הפסוק בחלומו הזכיר לרב את ביאור הפסוק הזה, ללמוד את חומרת הבא על הנכרית.

מי שנתעורר לדרישת המקדש - מגלה את מקומו

כך אברהם שרצה לגלות את מקום השכינה לעקוד את יצחק רואה את המקום מרחוק. לעומת זאת שני נעריו שלא משתוקקים לגלות את המקום לא רואים אותו. כך יעקב לא זכה לראות את מקום שהתפללו בו אבותיו, עד שהשתוקק לחזור וקפצה לו הדרך. כך מסופר על דוד שהתפלל על גילוי המקום הזה. "זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו' הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער".

לכן דוד זכה לגלות את מקום המקדש (זבחים דף נד/ב) "ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד כדכתיב כי קנאת ביתך אכלתני". שגילוי המקום מלמד שהוא ראוי למלכות, שמוצות בניית המקדש שייכת רק אחרי שזוכים למלכות. ומי שגילה את מקום המקדש הוא הראוי למלכות. (בן יהוידע).

ההלכות הראשונות בשולחן ערוך

השולחן ערוך מתחיל בכיסופים לבית המקדש. ההלכה הראשונה בשו"ע היא "יתגבר פארי לעמד בבקר לעבודת פראו, שיהא הוא מעורר השחר". ועל מנת להבין למה השולחן ערוך הזכיר את הארי בהלכה הראשונה צריך לקרוא את ההלכה השנייה שמסבירה כי האדם צריך להיות כמו בוראו. "דיתניא, רבי אליעזר אומר, שלש משמרות הני הליקה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג פארי, שפאמר, (ירמיה כה) 'ה' מפרום ישאג, ומפוען קדשו יתן קולו, שאג ישאג על נהו". וכמו שה' שואג כארי בשלוש משמרות הלילה כך צריך להיות האדם.

לכן כתב השו"ע בהלכה השנייה: "המשמים להתחנן לפני בוראו וכן לשעות שמשמנות המשמרות, שהן בשליש הלילה ולסוף שני שליש הלילה ולסוף הלילה, שהתפלה שיתפלל פאותן השעות על החרבן ועל הגלות, רצויה" (שו"ע או"ח א"ב).

הלכות אלו לא נכתבו בגמרא או במקום אחר, הם המסקנות שלו מהצער של הקב"ה שאנחנו צריכים לעשות כמותו. וכמו שהגמרא כולה מתחילה בהלכה הזו (ברכות ג), כך השולחן ערוך מתחיל בהלכה הזו.

כן ההלכה השלישית ממשיכה באותו כיוון ואומרת שהתפילה על בית המקדש צריכה להיות בכוונה. "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש". וההלכה הרביעית אומרת שהתפילה צריכה להיות מעומק הלב. "טוב מעט תהוננים בכוונה, מהרבות בלא כוונה" (שו"ע או"ח א"ב ד-ג).

שלושת השבועות - תענית דניאל

רוצים בגלות ובעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם

את כוחה של אתערותא דלתתא רואים אצל דניאל. בסוף גלות בית שני קורא כורש לעם ישראל לעלות ולבנות את בית המקדש ורק מעט מאוד עולים לירושלים. הם לא מתעוררים, גדולי הדור לא עולים. "אבל שבו

סיפורים על הרב זצ"ל

שבת של שלום

סיפר יוסף שושן, המכונה "יוסף הרקדן": היה לנו בן-דוד שלצערנו היה נשוי לגויה וגר בכפר בצרפת שלא היו בו יהודים כלל. כמוכן שלא היה בית כנסת קרוב, ולצדדי במשך 20 שנה לא היה בינינו קשר. ידעתי שיש לו נשמה יהודית מאוד מיוחדת, והיה לי חשוב לחדש את הקשר. התקשרתי אליו בכוונה ביום שישי כדי לסיים את השיחה במילים "שבת שלום". בפעם הראשונה הוא הופתע לשמוע אותי ושמו מאוד, וכאשר בירכתי אותו בברכת שבת שלום הוא צחק וענה לי שבת שלום. מאז כל יום שישי הייתי מתקשר ומברך אותו לשבת שלום. אחרי כמה שבועות דיברתי איתו על הארץ, שאלתי מתי יבוא לבקר אותנו. הוא אמר שזה רחוק, שזה לא מעשי, אבל כעבור כמה חודשים והרבה שיחות הצלחתי לשכנע אותו לבוא לבקר בארץ. הוא לא ידע שום דבר ביהדות, לא זכר שום תפילה. הדבר היחיד שהוא שמע מאבא שלו זה נטילת ידיים של הבוקר.

היום הראשון לביקור היה ביום שישי. עברנו ליד הבית של הרב, והבאתי אותו לבית הרב. הרב דיבר איתו בנחת, כאילו השבת לא בפתח. כעבור כמה דקות ביקש ממני הרב לתרגם סיפור שהוא סיפר. הרב סיפר שכאשר הוא היה בביקור בצרפת ביקשו ממנו לא לדבר על התבוללות ולא על חתונות של יהודים, אבל הוא לא אהב את הבקשה הזאת, בלשון המעטה, והחליט לדבר על זה דווקא. אני קצת חששתי לתרגם לבן דודי את הדברים, לא ידעתי איך יקבל אותם. אבל כשיצאנו מביתו של הרב הבן-דוד אמר: איזה רב גדול, התפעלתי ממנו מאוד. אחר כך הוא שאל אותי: האם דיברת איתו קודם? האם אמרת לו שאני נשוי לגויה? השבתי שלא, ובן-דודי שאל:

אז איך הוא ידע לספר דווקא את הסיפור הזה?

במשך כל זמן הביקור הוא התלווה אלי לתפילה בנץ, ביקר בקבר רחל ובמקומות קדושים אחרים. בתחילה הדברים הללו השפיעו עליו. כשהוא חזר לצרפת הוא רצה להתגרש מאשתו ולבוא לגור בארץ, אבל בסוף השגרה וההרגל הכריעו והוא נשאר שם. אני בטוח שיום אחד המילים של הרב יפעלו עליו והוא יחזור לשורש הקדושה שלו.

אם תרצו – אין זו אגדה

כך יש הרבה הלכות בשלושת השבועות, בתשעת הימים ובערב תשעה באב שמקורן באתערותא דלתתא ולא בהלכה שנפסקה מלמעלה. הכל כדי שנעורר את ליבנו לרצות את בית המקדש ולא להסתפק במה שיש לנו היום. לרצות להביא אור לכל העולם כולו. לרצות גילוי כבוד ה' על כל בשר. וכשרוצים – הרי זה קורה. ככתוב בתהילים (קב) "אתה תקום תרחם ציון כי עת להננה כי בא מועד: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו".

תשובה כהלכה

צדיקים. אני בכיתה י' ויש לי שאלה הלכתית שאשמח לעצת הרב. אמה שלי נשאה בשנית, ולבעלה יש בנים שגדולים ממני. אנחנו גרים איתם ולפעמים יוצא שאני איתם לבד בבית, אנחנו גרים במתחם סגור שבעיקרון אין אפשרות שמישהו ייכנס, מקרה כזה קורה לא מעט ולא קבוע ורציתי לדעת מה ניתן לעשות כדי להימנע ממקרה של יחוד. חשוב לי לשמור את ההלכה במלואה. זו באמת בעיה גדולה. ואם יש למישהו מפתח לבית שיכול לפתוח בלי שאתם פותחים, זה לא יחוד. אמנם העיקר שלא יוצר קירוב יתר. לא לשבת ביחד בצחוקים. בוודאי לא לשתות בירה ומשקאות חריפים. ואם רוצים להחמיר וכדאי להחמיר – לשים בבית מצלמות שאפשר לפתוח אותם מכל פלאפון של בני הבית.

ג'ור לאור. אם פונדקאית גויה שהוכנסו לרחמה זרע וביציות של זוג יהודים, האם התינוק שיוולד צריך לעבור ג'ור? צריך ג'ור.

מלון המצריים. האם מותר ללכת לבית מלון בשלושת השבועות? אם חלילה לא ייבנה בית המקדש אחרי ראש חודש אב, לא מתאים לביולי. לנח מותר.

מקצתם ונשארו רבם וגדוליהם בבבל, הוצים בגלות ובעבודתה שלא יפרדו ממשקנותיהם ונענייהם" (כוזרי מאמר שני). צרי יהודה ובנימין מנצלים את החולשה של ישראל וכותבים לכורש כתיבי שטנה והרשיון מבוטל. "והקעון הזה הוא אשר קנענו מהשקמת מה שיעדנו בו האלהים בבית שני".

מתאבל שלשה שבועים ימים

כשכורש ביטל את הרישיון היו בוודאי אנשים רבים שהתייאשו מהגאולה, דניאל לא מתייאש והוא מתפלל שלושה שבועות תוך כדי שהוא מוונע מעצמו תענוגות. "בַּיָּמִים הָהֵם אָנִי דָּנְיָאֵל הֵייתִי מִתְאַבֵּל שְׁלֹשָׁה שָׁבָעִים יָמִים: לֶחֶם חֲמֹדֹת לֹא אֲכַלְתִּי וּבֶשֶׂר וַיֵּן לֹא-בָא אֵלַי פִּי וְסוּף לֹא-יִסְכַּתִּי עַד-מֵלֶאֶת שְׁלֹשֶׁת שָׁבָעִים יָמִים".

ויגע בי כמראה אדם ויהזקני

אחרי התפילה הזו דניאל רואה מלאך "וּגְוִיָּתוֹ כְּתִרְשִׁישׁ וּפְנָיו כְּמִרְאֵה בָרֶקַע וְעֵינָיו כְּלַפְיֵדִי אֲשׁ וְזָרְעֵתוֹ וּמְרָגְלָתוֹ כְּעֵינֵי נְחֹשֶׁת קָלָל וְקוֹל דְּבָרָיו כְּקוֹל הַקְּמָן". המלאך אומר לו כי התפילה שלו נשמעה "אֶל-תִּירָא דְּנִינְאֵל כִּין מִן-הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נִתְּתָ אֶת-לִבְךָ לְהִקְיָן וְלְהַתְּעַנֵּן לְפָנַי אֶלְהִיךָ וְנִשְׁמַעְנִי דְּבָרְךָ וְאֶנְיִבְאִיתִי בְּדְבָרְךָ".

בזכות תפילתך היה לי כוח להילחם בשר מלכות פרס בעשרים ואחד ימים שהתעניית. "וְשָׂרָא מַלְכוּת פְּרָס עִמָּךְ לְנִגְדֵי עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם וְהִנֵּה כִּיכְאֵל אַחַד הַשָּׂרִים הָרִאשׁוֹנִים בָּא לְעִרְבִי וְאֵנִי נוֹתֵרֵתִי שֶׁם אֶצֶל מַלְכֵי פְּרָס". כל המראה הזה בא לחזק את דניאל שתפילתו פועלת בעליונים להכרית את מלכות הרשעה ולהביא גאולה לעולם.

"וַיִּכְרַח וַיַּעֲבִי כְּמִרְאֵה אָדָם וַיְהַזְקֵנִי: וְאִמְרֵי אֶל-תִּירָא אִישׁ-חֲמֹדֹת שְׁלֹם לְךָ חֹזֶק וְחֹזֶק וּבְדַבְרוֹ עִמִּי הַתְּחַזְקֵתִי וְאִמְרֵה יְדִבֵּר אֲדֵנִי כִּי הִזְקַתֵּנִי" (דניאל פרק י').

מקור לתעניות בשלושת השבועות

בטור כתב כי המנהג שדניאל נהג מעצמו הוא המקור למנהגי שלושת השבועות בימינו (טור תקנא). את כוח הרצון של עם ישראל אנטנו צריכים לזכור בשלושת השבועות הללו שמסוגלים להתעוררות לרצות את בית הבחירה, שזה מה שמביא את הגאולה. (ראה ט"ז תקנא ס"ק י, כה"ח ס"ק כז).

כך מנהגו של הנודע ביהודה

כך היה עושה בעל מחבר ספר "הנודע ביהודה" וכך מעיד עליו תלמידו בספרו "עולת חדש": "משבעה עשר בתמוז עד ר"ח אב לא אכל דבר מן החי. מר"ח אב ועד תשעה באב לא אכל רק לחם יבש ופיזור אפר על הלחם, וכך נהג עד שהגיע לימי הזקנה. מעולם לא עבר עליו הצות לילה בשינה, עד סמוך לזקנתו, שלא היה מקונן בחצי הלילה על חורבן בית אלוקינו ועל גלות השכינה, כביכול". ועם כל חסידותו הייתה "דעתו מעורבת עם הבריות ועם כל האדם".

מחמירים במחולות כל שלושת השבועות

כך אנו מחמירים יותר מדעת השו"ע שכתב כי רק מר"ח אב "אין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין" (תקנא ב). אעפ"כ מנהגנו להחמיר מ"ז בתמוז (יעב"ץ עמודי שמים ב' סח. מועד לכל חי ט כ"ו, יפה ללב ב' ד' כה"ח תקנא ס"ק מג). כל זאת שלא ניפול בחטא המחולות בתקופה הזאת שמתחילה בגלל מחולות של חטא העגל.

שהרי ביציאת מצרים לא הייתה שמחה גדולה. להפך, בני ישראל התלוננו שוב ושוב למה משה הוציא אותם ממצרים. בשירת הים, רק אצל הנשים היו תופים ומחולות. הגברים שרו אבל לא ניגנו ולא יצאו במחולות. במתן תורה היה פחד במקום שמחה, ומשה נחלש מאוד ותש כוחו בגלל חוסר השמחה. רק כשמגיע העגל השפל הזה פתאום בני ישראל מוצאים בעצמם כוחות שלא היו מעולם, קמים מוקדם בבוקר, שמחים ויוצאים במחולות. "וַיִּשְׂפִּימוּ מִקְּחָתָת וַיַּעֲלוּ עֵלֶת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב הָעָם לְאָכַל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק" (שמות לב ו).

לכן אנו מחמירים על עצמנו לא לרקוד ולשיר בתקופה זו. שנפנה את כל כח השמחה שלנו לאור, לקדושה, לבנין בית המקדש ולא לריקודים סביב עגלי זהב למיניהם.